

obernjeni Slovenci so v atributih tega svetnika, kakor v konji, meču, goski toliko razmer do svojega solnčnega boga našli, da so pri častji sv. Martina lahko staro božanstvo pozabili. Razun tega je čas, v katerem se sv. Martin časti, tudi bil prav prikladen, ker o ti dobi je bil velik praznik jesenskega solnčnega boga, kar še sadaj Martinovi kresi po slovanskih zemljah poterjujejo.¹⁾

Ljudje na dravskem polji tudi vejo povedati, da je sv. Martin na Hajdini krivoverce spreobračal. Hajdin je farna ves s cerkvijo sv. Martina le pol ure od Petova deleč. Že ime Hajdin pričuje, da so tam živeli hajdi. Za pomene: „ethnicus, gentilis, paganus“ Slovenec nima besede, ampak rablja nemško hajd ali latinsko pagán. Poznamovanje nemško za niverca (neverca) — „Haid, haidnisch“ je ravno tako nastalo, kakor: „gentilis“ iz gens, ethnicus iz ἔθνος, ker v visoki staronemščini hait, haiti pomenja: genus, sexus, persona, anglo-saksonski: hade, nordiški: heidh, gens.²⁾

Na Hajdini so toraj bili hajdi, ktere je sv. Martin spreobračal, in znamenita je spet ta okoliščina, da se sosedna ves veli: Nivérci. Iz življenja sv. Martina je znano, da je, ko je v Panonii živel, si goreče prizadeval krivoverne Arijane spreobrniti; al ti so ga s šibami bičevali in ga iz dežele iztirali. Da so v oni dōbi Arjani v Petovu hudo razsajali, nam sporočuje cerkvena zgodovina. Imenuje se Juli Valens leta 378, kateri je mesto arjanskim Gotom izdal.

Povest od sv. Martina toraj dalje nazaj sega, kakor v 7. ali 8. stoletje.

Tudi mesto, v katerem se je sv. Martin rodil, ima slovensko ime. V napisih se veli Savaria in Sabaria. Korenika Sav pomenja teči, zato Sava, voda, serbsk. savak, Abzugskanal. Glasnika v in b se večkrat zmenjavata; primeri: javor in jabor, zato rusk. saber = jezero, Saba, ime vode, Sabarci, rusk. rodič, kraj jezera. Sabarija toraj pomenja mesto v vodnem okrožji stoječe, to, kar Vodice, kar Achen, kar Mokrice itd. In v vodnem okrožji je tudi res stalo. Soglasje topičnih imen, posebno imen rek in jezer, v Panonii in zakarpatskih slovanskih deželah je res veliko. V Panonii teče Sava, tudi v Rusii Sava, v Panonii Drava, primeri na Poljskem Drava, ime reke, in Dravsko ime jezera, v Panonii Kolpa, tudi v Rusii Kolp, Kolpiska, Kolpita, v Panonii je Mura, pa tudi na Sležkem reka z enakim imenom.

Na starorimskih kartah se najde reka Bustricius v Panonii, in koliko Bistric imamo po severno- pa tudi jugo-slovanskih deželah.

Najlepše slovensko ime pa je poznamovanje blatenskega jezera: Pelso. Pelso, metatiški pleso, pomenja v vseh slovanskih jezicah — jezero. Tudi na Koroškem je ta beseda znana bila, kakor pričujeta kraja: Gornje Pleso, dolnje Pleso, ponemčeno: Innerteichen, in den äusseren Teichen.

Iz vseh tukaj navedenih okoliščin pridemo do prepričanja, da so stari Panoni bili Slovani, in da so še se ostanki prvotnih Slovanov ohranili skoz vès čas preseljevanja narodov skoz Panonijo. Akoravno so jih tlačili hudo nemški in huno-avarski divjaki, so vendar proti koncu 6. stoletja iz severa pridši soplemeniki še našli kakošne trohice slovenske — ostanke in potomke prvotnih Slovincov, kateri so za Rimljana šli pod imenom Norenci, to je, prebivavci nor (Niederungen, Thalschluchten) in pa Panoni — Panjari, to so v panje, panuše oblečeni ljudje.

¹⁾ Primeri lepi članek: „Die St. Martinsfeier in Böhmen“ v „Sonntags-Zeitung“ list 49 leta 1859. Vredno je brati Stiefelhagenov pretres: „Die Uebergänge aus dem Heidenthum ins Christenthum“ §. 37 njegovega izverstnega dela „Die Theologie des Heidenthums“.

²⁾ Glej „Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache“ von Höfer IV. Band, II. Heft, str. 236.

Pana¹⁾ pomenja tudi mužo, sansk. panka (primori Pančova, ime v muži stoječega mesta) gotišk. fani, skandinavski fene, sumpfiges, niederes Land; zatega voljo je tudi mogoče, da ime Panonija, Panovina pomenja to, kar Lužice, Finland.

Ozir po domovini.

O Pivki in Krasu.

Marsikaj se je že pisalo o Pivki in Krasu v „Novicah“, in vedno bi se dalo še marsikaj povedati, kar bi utegnilo zadosti tehtno biti.

Naj omenim najpoprej zemljoslavno. Jezer, podobnih cerkniškemu jezeru, se nahaja še mnogotero po notranjskih nižkah in kotlih. Res, da ni vsaktero toliko veliko, pa čudovit pritok in odtok vode je pri vsakterem bolj ali manj znamenit. Med takimi jezери zlasti imenujejo Pališko jezero, unstran sv. Petra pri Palčjem, ki je lahko pol ure dolgo, in zdaj polno zdaj zopet suho. Tudi Pivka voda ima to znamenitost, da ne izhaja iz malih virov, temuč se nagloma iz tál prikazuje že reki podobna. Nekteri pravijo, da je ta voda s cerkniškim jezerom v zvezi; pa pivška stran sploh leži višje od cerkniške.

Naj stopim nekoliko na zgodovinsko polje. Med Pivko in Krasom se po robu hribov sledijo enaki ostanki nekdanjih terdnjav in zabramb, kot se kažejo od Verhnike do Vipave.

Nektere teh terdnjav spadajo sicer v novejši čas, kot Šilertabor nad Zagorjem, ki je bil dobra bramba ob turških napadih; enak tabor je utegnil tisti biti, ki je imel svoje mesto nad Knežakom. Pa vmes med tema dvema se nahajajo ostanki nasipov, ki bi zamogli spadati v celó star čas, morebiti predrimski, kakor je že nekdo hotel terditi. Za zdaj bi bil jez te misli, da take terdnjave so deloma tako utegnile veljati za Rimljane, kakor une pri Verhniki, Logatecu in Hrušici; sploh so bile julske planine terdno ozidje za italijansko zemljo proti napadom od izhoda. Deloma so pa nasipi utegnili tudi starji biti, in služiti starim Japodom in Tavrisčanom zoper Rimljane, ki so protili jim od morja sèm.

Po vsaki strani je taka reč vredna preiskovanja; in prav bi bilo, ako bi zemljopisje vedilo od rimskih šanc v julskih planinah, kakor vé od tacih med Renom in Majnom, med Donavo in Tiso.

Še nekaj naj rečem o ljudogospodarskih rečeh. Toliko se je že govorilo in pisalo, društva so se napravljale o pogojzdenji Krasa, da je kaj. Po moji misli je poprej treba društva zoper odgojzdenje Krasa. Kaj pomaga namreč kacih 100 dreves zasaditi, ko se jih ob enem 1000 poseka? Gospodarstvo z lesom je v teh stranéh na veliko drugačni stopnji, kakor drugod na krajnski zemlji.

Pervič ne more noben mlad zarod po gričih porasti, ker vse šibinice objé drobna živina, ovce in koze; naj bi kdo tega branil, — al morebiti ravno ljudjé, ki veliko govorijo o pogojzdenji Krasa, sami največ storijo za odgojzdenje.

Drugič mora vès stari zarod konec vzeti, ker se les neusmiljeno izsekuje, ne samo za domačo rabo, temuč tudi za daljno prodajo; ravno od tacih strani, ktere bi mogle drugim biti v poduk za pravo gospodarjenje z lesom, se dostikrat kaže malo dobrega izgleda. Neka cerkvice blizo Postojne se veli še vedno sv. Andreja v Gojzdu, pa je zdaj že le v pustem skalovji!

Tretjič izsekovanje lesa pa tudi za domačo rabo ne bo kmalo bolj varčno, dokler se v teh krajih ne vpelje dru-

¹⁾ Blizo Laškega (Debra, Tuffer) je ves v muži stoječa Panče; sosedna se pa veli Lokauc = Lokavec. Z besedo pana primeri serbsk. panica, Sumpfvogel.

gačna kurjava; peči je malo, in v tistih se kuri le po redkem; nasproti se na ognjišu vedno derva palijo od jutra do večera, in vsa družina krog sedi na klopéh, se od sprednje strani peče, od zadnje pa zmerzjuje. To je potrata derv brez dostojnega prida.

Hicinger.

Domače navade.

Kako so si naši stari pomnili mejnike?

Po slovenskem Štajarskem *) vejo stari ljudje praviti, kako so njihovi starši in predstarši mejnike stavili in pomnili. Oni tega nikoli brez otrok niso storili. Kadar sta dva mejaša mejnike med svojo zemljo staviti šla, so mogli otroci ž njima iti. Na določenem mestu sta skopala jamo, djala nekoliko apna noter ali kakih čepinj, in postavila kamen naverh. Na to vse so mogli otroci dobro paziti in gledati, kje in kako je mejnik postavljen bil. In zdaj sta zakopala mejnik in ga zatlačila tako, da se je zadosti iz zemlje vidil. Na to vprašata otroke: „Otroci! ste li zdaj vidili, kadar bote veliki, kje je, in ga bote vedili najti, kadar nas ne bo več, in ga pokazati sosedom?“ Nato sta otroke dobro za uho vsekala in jih kečkala in tezala za lase, tako, da so zadosti imeli in da so se jim oči zalivale.

To je bil dober pomnež mejnikov, ker se je v pamet prijel in za celo življenje ostal, kakor še zdaj ljudje večkrat pravijo od zgubljenih mejnikov: „Jaz pa dobro vem, da je tū na poti mejnik stal; saj sem se marsikrat nad njim spodtaknil in si pavec na nogi razbil.“ Š.

Zakaj ženin in nevesta na svatbi ne smeta pred polnočjo plesati?

Pogostoma se na Krajskem vidi in sliši, da ženin in nevesta pred polnočjo ne plešeta. Zakaj ne? smo te dni na neki kmečki svatbi zvedili. Staro vražo namreč imajo, da ženinu, ako pred polnočjo plesati začne, konji pocerakajo, nevesti pa kuretina. — To dobro ima saj ta vraža, da ima več prida kot škode.

Za poduk in kratek čas.

Kdo bi svetu prav storil?

Slavni Esop v eni svojih basin pripoveduje, kako je nekaj potoval neki ded s svojim unukom in oslom. Ded je jezdil osla, unuk pa je šel peš za njim. Sreča ju množica ljudi, pa začne deda opravljati, kako mu more serce pripustiti, da njegov slabotni fantek za njim peš caplja, on starec pa jezdi osla. Ko sliši ded zabavljico, stopi z osla pa posadi unuka na-nj. — Enmalo dalje potujeta tako; pa spet srečata drugo množico ljudi. Ti začno zasmehovati unuka, da mlad fantalin jezdari, stari mož pa peš za njim korači. — Dedu to težko dé ker ni unuk tega kriv, in se vsede z unukom vred na osla. Al komaj jezdita tako deset stopinj, že ju srečajo spet ljudje, ki na glas vpijejo: ali nista zdrave pameti, da oba jezdita eno revno živinče. — Stari oče, ki bi rad celemu svetu ustregel, veli zdaj unuku, naj ž njim vred stopi z osla in da oba bota dalje šla peš za njim. Pa spet ju sreča množica ljudi, ki že se od deleč na glas krohotá, da neumneža gresta peš, osel pa prazen. — Kaj družega je ded zdaj reči mogel, kakor: Kdo bi svetu prav storil?

Svet je tak bil in tak bo ostal vekoma. Kar se enemu človeku zdi zlo, to, drugi misli, je dobro in lepo. Malo je takih del, ki bi jih, če jih ena stranka hvali, druga ne grajala. Kadar se človek duševno trudi s kako rečjo, naj nikar ne misli na osla. Čas je pravi sodnik vsakemu. Delajmo in trudimo se za pravo, pa pustimo, naj ljudje go-

vorijo belo ali černo, kakor jim je drago. Kar eden zida, drug podera; tako je bilo in tako bo. „Glas. Dalm.“

Ako Bog da.

Narodna priča.

Turk je prašal Vlaha: ali gré jutri na sejm? „Grem, Aga — odgovori Vlah — ako Bog da.“ „Tudi jez grém, Vlaše, naj da Bog ali naj ne da.“ — Ko drugo jutro dan napoči, vstane Vlah pa se napravi na sejm in memo hiše turkove gredé pokliče Turčina: „Aga! čuješ, greva na sejm.“ „Priatelj! jez ne morem — mu odgovori Turk — nocoj mi je konj cerknil.“ — Ako Bog kaj neče, s tem človek razpolagati ne more; zato ima prav naš narod, da pri vsakem prihodnjem početju pravi „Ako Bog da“, zakaj vse je v rokah Božjih; kar on dopusti, to se zgodi.

„Glas. Dalm.“

Kratkočasnica.

Tik tak.

Nekega lepega jesenskega dne oče Aleš, pošten in zveden kovač, pridši iz delavnice k obedu, nagovorijo svojo mladino tako-le: Le dobro se najejte, potem greste, ker je lepo vreme in popoldne šole nimate, z materjo na polje krompir kopat; kajti slabo vreme se nam utegne narediti in dolgo časa terpeti, razun tega imamo pa najraje, da ga hitro domú spravite, ker se močno govori, da so pričele vkljub poljskih čuvajev zraven pravih miš tudi kerščene k njemu v vas hoditi.

Po obedu poiščejo bratje in sestre matike, vile, mati pa vzamejo med tem nekoliko malice s sabo, ter se vsi odpravijo na pot. Kmali so na njivi pri majhnem najetem prostoru, na katerem je njih krompir vsajen. Njihovo veselje, ki so bili le na tesno mestno ozidje navajeni, tū v prosti naravi sred plodnega polja, saj danes nekoliko dela kmetiških otrok poskusiti, o katerem so se s temi večkrat v šoli pogovarjali, si more le ta misliti, ki je sam že kaj enacega doživel. Urno se spravijo na delo ter se tako pridno vedejo, da je ob petih že ves krompir izkopan. Vsedejo se zdaj k malici. Davno so bili že s to pri koncu in solnce se je že za gore skrilo, ko vozač še le s konjem pridirja, tako, da je popolnoma tema, ko domú krompir pripeljejo, ktere ga koj pred vežjo na tla stresejo. Oče vozniku vožnjo plačajo, ki hitro sopet konja proti domu požene; domači pa se lotijo krompirja, da ga nocoj saj v vežo spravijo. Mati jim za večerjo zraven podmeta novega krompirja v oblicah pristavijo, ki jim zlasti danes, ko so se na polji dobro vtrudili, kaj dobro diši.

Ko drugi dan ob desetih iz šole pridejo, jim velijo mati krompir v klet nositi, in sicer debelega kakor drobnega posebej, z matiko posekanega, z vilami prebodenega ali nagujitega pa na stran devati. Ko pa Lojze, kacih 8 let star deček, v posled vidi, da se kup v veži vedno bolj niža, in da pozneje ne bo mogel v zaperto klet, iz ktere bi krompir v kovačnico peč nosil, ne premišluje dalje, kaj bi storil. „To in pa nič, da bi jez tū krompir tjé v en dan v klet nosil, potem bi ga pa nič peči ne mogel“ — sam sabo mermra, ter si napolni pri prvi priložnosti, ko so bili drugi ravno v kleti, polne žepe krompirja in hiti za hišo na vert, kjer že ni bilo več enoletnih rastlin. Tū si je bil poprej za zaklad krompirja na grédi primerno jamo izkopal in jo tako umetno zadelal, da je nihče ni opaziti mogel, le toliko prostega je pustil, da je z roko noter seči mogel, kar je pa tudi z mahom še pokril. Gredečemu na vert, mu krompir iz prepolnega žepa na tla prične leteti; rad bi ga bil koj pobral, toda pripogniti se ne more zavoljo prepolnih žepov in mu še drugi hočejo iz žepa pasti. Toraj najprej te iz žepa, potem pa stresene v zaklad spravi, odide in se celi dan nič za zaklad ne zmeni.

V saboto pa, komaj se ob desetih iz šole domú ver-

*) Ravno ta navada je bila in je še zdaj na več krajih na Krajskem; nedavnej smo sami to slišali. To so res pametniki „ad hominem“.